

ADVIESRAAD SOCIAAL DOMEIN

Aan het College van burgemeester en wethouders van Gulpen – Witterm

Postbus 56

6270 AB Gulpen

Email: info@gulpen-witterm.nl

Onderwerp: Integraal Huisvestingsplan Gulpen-Witterm 2020-2035 Kenmerk: B.20.07118

Datum: 15 oktober 2020

Geacht College,

De Adviesraad Sociaal Domein (ASD) Gulpen-Witterm heeft via IBAPS kennis kunnen nemen van het Integraal Huisvestingsplan Gulpen-Witterm 2020-2035 Kenmerk: B.20.07118. Ondanks het feit dat wij de stukken niet rechtstreeks mochten ontvangen en er geen interne toelichting naar de ASD heeft plaatsgevonden, vinden wij het toch belangrijk om een ongevraagd advies aan u als college af te geven vanwege de link richting sociaal domein, zoals verwoord op pag. 16 van het IHP Gulpen-Witterm 2020-2035: *“De Gemeente Gulpen-Witterm beschouwt Onderwijs als integraal onderdeel van het Sociaal Domein en heeft de intentie om verbinding tussen Onderwijs, jeugdhulp en zorg optimaal vorm te geven in aansluiting op andere beleidsterreinen”*.

De ambitie die uit deze denkrichting spreekt onderschrijven wij als Adviesraad Sociaal Domein Gulpen-Witterm van harte. Tegelijkertijd zijn wij er ons van bewust dat in de inhoudelijke en specifieke uitwerking ervan, waarin het denken omgezet wordt in doen, een enorme uitdaging schuilt, die alleen gerealiseerd kan worden in een eendrachtige samenwerking van alle betrokken maatschappelijke instanties, de scholen, de overheid en niet te vergeten de burgers -oud en jong- voor wie we dit doen. Het is hun gewenste ontwikkelingsperspectief dat aan de basis zal moeten staan van de noodzakelijke interventies die moeten leiden tot gezonde en tevreden burgers die deel uitmaken van een vitale gemeenschap.

Observatie

Als we kijken naar voorliggend Integraal Huisvestingsplan Gulpen-Witterm 2020-2035 dan is de eerste indruk dat we te maken hebben met een degelijk rapport, waar met name de kwantitatieve informatie zorgt voor een verhelderende onderbouwing. De samenstellers nemen daarnaast volop de ruimte om in het algemeen kader, de strategische thema's en de ordeningsprincipes vergezichten te scheppen binnen het toekomstige landschap van onderwijs en jeugdhulp. Des te verbazingwekkender is het dat bij de totstandkoming van het rapport de belangrijkste belanghebbenden, *ouders en jeugdigen, niet betrokken* zijn geworden. Voor de ASD een absoluut gemiste kans.

Neemt niet weg dat ondanks de kritische kanttekeningen die we onderstaand onder uw aandacht brengen de Adviesraad Sociaal Domein Gulpen-Witterm een positief advies uitbrengt ten aanzien van voorliggend Integraal Huisvestingsplan 2020-2035.

Kritische kanttekeningen

Onderwijs & Opvang

Een heldere praktische beschrijving van de huidige werkelijkheid die een goed beeld geeft van het brede aanbod van kinderopvang en PO en VO-onderwijs en de relevante kwantitatieve gegevens met betrekking tot leerlingen, bouwjaar, onderwijs, ruimte, omgeving en bouwkundige status.

Demografie

Opmerkelijk is dat de samenstellers van het rapport de leeftijd vanaf 45 jaar al als vergrijzing zien. Althans, die suggestie is er. En dat terwijl de groep 65+ langer vitaal blijft en zelfstandig mee kan doen in de samenleving.

Algemeen kader

Meest in het oog springend is dat in het maatschappelijk kader uitgegaan wordt van de veelgeprezen *participatiesamenleving*. De actualiteit die aan dit begrip wordt toegekend verbaast ons.

In 2013 kondigde de koning de participatiesamenleving af. “Het is onmiskenbaar dat mensen in onze huidige netwerk- en informatiesamenleving mondiger en zelfstandiger zijn dan vroeger. Gecombineerd met de noodzaak om het tekort van de overheid terug te dringen, leidt dit ertoe dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam maar zeker verandert in een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.” (troonrede, 17 september 2013). De koninklijke toespraak leidde tot veel enthousiasme en interessante discussies. Nieuw, fris, meer samenleving voor minder geld, wie wil dat niet? Het enthousiasme duurde nog geen jaar. Toen duidelijk werd dat het hartstikke ingewikkeld was om met minder geld meer mensen te helpen, boette het begrip razendsnel aan populariteit in. Juist de laatste jaren is meer aandacht gekomen voor het onvermogen of terughoudendheid van mensen om aanspraak te maken op het sociale netwerk, of juist het ontbreken daarvan. Teveel nadruk op zelfredzaamheid vergroot in die zin sociale ongelijkheid. In plaats van ‘naar een participatiemaatschappij’ zou het beter zijn kritisch te kijken of dat begrip past bij de realiteit.

Wellicht dat in samenspraak met de ASD over deze terminologie en de invulling ervan een gedachtenuitwisseling wel op zijn plaats zou zijn geweest.

Verbinden

Citaat: “Een belangrijk element daarin is het hebben van een toegankelijke, ***liefst*** inclusieve maatschappelijke infrastructuur, die ruimte biedt aan alle mensen, ook voor anderstalige nieuwkomers of voor mensen met een beperking door gedragsproblematiek, ziekte of handicap.”

Naar opvatting van de ASD is de weg naar een inclusieve infrastructuur niet een kwestie van ***liefst***. Het is met name voor de burgers met een beperking een *voorwaarde* om echt zonder barrières mee te kunnen doen. Het woordje *liefst* geeft naar ons idee te veel politieke ‘ontsnappingsruimte’ die niet gewenst is.

Daarnaast valt op dat bij de opsomming van alle mensen, een wezenlijke doelgroep in onze maatschappij wederom vergeten wordt. Het betreft jongeren en ouderen met een andere geaardheid (LHBTI) die, als het om inclusiviteit gaat, nog ver verwijderd zijn van het gedroomde toekomstperspectief wat betreft gelijkwaardige maatschappelijke participatie.

Gemeentelijk kader

Relatie met sociaal domein

Citaat:” De Gemeente Gulpen-Wittem beschouwt Onderwijs als integraal onderdeel van het Sociaal Domein en heeft de intentie om verbinding tussen Onderwijs, jeugdhulp en zorg optimaal vorm te geven in aansluiting op andere beleidsterreinen. Het onderwijs en de lokale overheid hebben elkaar als partners nodig om adequaat invulling te kunnen geven aan hun (gezamenlijke) opgaven in het belang van kinderen.”

Vanuit voorgaand perspectief zou het voorliggende IHP 2020-2035 in het proces van totstandkoming breed besproken moeten zijn met de ASD. Jammer dat dat verzuimd is.

Samen werken aan duurzame samenleving

Citaat:” Het onderwijs heeft een belangrijke functie in het creëren van kansen voor de dorpen in de gemeente. Door talenten te herkennen en te benutten én vroegtijdig zicht te krijgen op wat stimuleert, draagt onderwijs bij aan vitale participerende burgers en daarmee aan een sterke innovatieve gemeenschap.”

Als we kijken naar het momenteel lopende ondersteuningsprogramma Gelijke Kansen, dan zien we dat onderwijs niet alleen bijdraagt aan vitale participerende burgers, maar dat we via onder meer het onderwijs een substantiële inspanning willen verrichten om de almaar groeiende ongelijkheid tussen kansrijke, participerende, vitale groepen burgers en kansarme, aan de rand van de samenleving worstelende groepen burgers te verkleinen. In die zin is de doelstelling waarvan in het rapport sprake is te eendimensionaal. Laten we ook niet vergeten dat, doordat meisjes en jongens nog steeds niet gelijk behandeld worden in de samenleving én in het onderwijs er onwenselijke verschillen in kansen blijven bestaan.

Citaat:” De komende jaren wordt van de gemeenten als regisseur in het jeugddomein, en van de onderwijsinstellingen en andere partners een inspanning gevraagd voor het vasthouden van een sterke duurzame, inclusieve samenleving.”

Opvallend in deze zin is het woordje *vasthouden*. Het impliceert dat we al beschikken over een duurzame, inclusieve samenleving. Naar mening van de ASD zijn we als gemeenschap nog zeer ver verwijderd van hetgeen verstaan wordt onder een duurzame, inclusieve samenleving. Dat de gemeente als regisseur de komende *decennia* een grote inspanning zal moeten leveren om tot die gewenste samenleving te komen is vanzelfsprekend.

Wettelijk kader onderwijshuisvesting

Citaat:” Tegelijkertijd vragen maatschappelijke ontwikkelingen als klimaat, energieneutraliteit, Frisse Scholen en duurzaamheid aandacht bij zowel nieuwbouw als bestaande bouw.”

In het verlengde van deze opmerkingen zou een evaluatie van de huidige gebouwen en recente nieuwbouw *door de gebruikers* als basis voor nieuw beleid op zijn plaats zijn geweest. Los van klimaatdoelen, etc, wil je toch ook een gebouw waar leerkrachten lekker in kunnen werken. Arbeidssatisfactie wordt ook geleverd door het gebouw, of wordt er door tegengegaan.

Gedeelde verantwoordelijkheid

In het kader van de huisvesting is wat de scholen betreft geen rekening gehouden met wellicht noodzakelijke aanpassingen in verband met toekomstgerichte onderwijsconcepten. Een aanvullend perspectief dat ter overweging toch meegenomen zou kunnen worden.

Gemeentelijke verandering als vangnet

Opmerking: OOGO wordt niet alleen gevoerd met betrekking tot de onderwijshuisvesting, maar ook (en net zo belangrijk) ten aanzien van de Ondersteuningsplannen Passend Onderwijs van PO & VO.

Strategische thema's

Visie op onderwijs

De visie op onderwijs is naar mening van de ASD cruciaal in de keuzes die gemaakt worden op de verschillende onderwijs-ontwikkelterreinen. Uit de rapportage valt niet echt op te maken of deze visie tot stand is gekomen via een bureaustudie van verschillende ter zake doende documenten of ,zoals sterk zou zijn, via een werkelijke dialoog met betrokken belanghebbenden, met uitzondering dan van de ouders. De vraag is dus op welke wijze deze inzichten tot stand gekomen zijn?

Doorgaande leer- en ontwikkellijn

Citaat:" Doorgaande leer- en ontwikkellijnen hebben als doel dat kinderen weinig ontwikkelingsenergie verliezen als zij een overgang maken tussen peuter- / kinderdagopvang en basisschool, tussen basisschool en buitenschoolse opvang, of tussen basisschool en voortgezet onderwijs. Dit vraagt een samenhang in aanpak en visie op de ontwikkeling van een kind."

De vraag rijst dan in hoeverre we er al in slagen om die samenhang in aanpak te realiseren. Is er een duidelijk beeld van de huidige stand van zaken en welke voorgenomen interventies zullen leiden tot de voorgenomen ambitie?

Citaat:" Gestreefd wordt naar een complete dienstverlening zonder (een te ervaren) 'knip', waarbij professionals werken als één team in het ondersteunen van het kind in zijn of haar ontwikkeling."

Citaat:" Overgangen binnen leer- en ontwikkellijnen krijgen zo organisch mogelijk vorm en worden besproken en begeleid door het team van professionals met ouders en kind.altijd in overleg en afstemming met ouders (en het kind)."

Waarbij namens de ASD nogmaals vermeld mag worden dat ouders en leerlingen vanaf 12 jaar op een gelijkwaardige manier betrokken worden en naar wie zonder belemmerende vooroordelen vanuit de professionele blinde vlek geluisterd wordt. Dit is een andere insteek dan overleg en afstemming, waarbij de professional bij regelmaat zijn of haar dominante zienswijze te berde brengt.

Een ander punt van zorg is op welke wijze in dit systeem van samenwerking en overdracht de privacy van betrokken ouders en jeugdigen gewaarborgd wordt. In de praktijk zien we als ASD dat een adequate transparante dossiervorming soms te wensen overlaat. Voorbeeld: Een veronderstelde diagnose in termen van b.v. autisme wordt gaandeweg subtiel vastgesteld als diagnose autisme zonder aanvullende onderbouwing of onderzoek. Waarna op basis van dat gegeven verdere keuzes gemaakt worden voor behandeling of ondersteuning. Waakzaamheid is hier geboden.

Daarnaast blijft bij de ASD de gedachte resoneren dat de theorie van 'overgang zonder knip' en het niet verloren laten gaan van 'ontwikkelingsenergie' ook het gevaar in zich hebben dat kinderen al vroeg worden voorgesorteerd naar vervolg-onderwijs, of dat de vraag ernaar al vroeg wordt gesteld

om het kind zo goed mogelijk voor te bereiden. Dit soort rendementsdenken zou wel eens weinig ruimte kunnen laten om talenten te ontwikkelen en na te denken over de vraag welk niveau bij het kind past. Zijn alle procesafspraken e.d. wel altijd in het belang van het kind, of komen ze vooral voort uit de wens van rendabiliteit en financiering van het onderwijs?

Vroege signalering en preventie

Citaat:” Professionele ondersteuning wordt op basis van gelijkwaardigheid en kansengelijkheid ingezet en is daarmee beschikbaar voor álle kinderen en hun ouders.”

Een absoluut loffelijk streven. De dagelijkse praktijk lijkt ons in deze echter weerbarstiger dan de zekerheid waarmee deze stelling geformuleerd wordt. Zeker als we kijken naar de noodzaak van de speciale aanpak in het programma Gelijke Kansen. Jarenlang onderzoek aan de Universiteit van Maastricht door onder meer Paul Jungbluth laat zien hoe kansongelijkheid en het ontstaan ervan diep geworteld is in onze sociaal cultuurhistorische mentale modellen. Als we vervolgens kijken naar het eindrapport van de werkgroep sociale impact coronacrisis dan zien we dat onder invloed van de sociale effecten van de pandemie de kansongelijkheid in onze samenleving tussen de verschillende groepen mensen die van de een op de andere dag in de problemen komen alleen maar toeneemt. Voor deze groepen mensen, oud en jong, is gelijkwaardigheid en kansengelijkheid geen vanzelfsprekendheid.

Thuisnabij onderwijs en inclusieve voorzieningen

Ook in deze paragraaf willen we erop wijzen dat zodra er een opsomming gemaakt wordt in het kader van inclusie, jeugdigen met een andere geaardheid (LHBTI) wederom niet vernoemd worden. Alleen al deze constatering geeft aan dat de belemmering in onszelf zit en zolang we ons daar niet bewust van zijn we ongewild een maatschappelijke werkelijkheid in stand houden die veraf staat van welke vorm van inclusie dan ook.

Citaat:” De Wet Passend Onderwijs *garandeert* dat alle kinderen een plek krijgen op een school die past bij hun kwaliteiten en mogelijkheden.”.

Voornoemde zinsnede lijkt terloops als een vaststaand feit gepresenteerd en suggereert dat er voor alle kinderen een gegarandeerd passende onderwijsplek is te vinden die aansluit bij hun ontwikkelingsvragen. Niets is minder waar. In de praktijk constateert de ASD dat met name de jeugdigen die op een of andere manier een aanvullende ondersteuningsbehoefte nodig hebben vaak grote moeite moeten doen om die plek te vinden, als dat al het geval is. Een garantie kan echt niemand geven. Het streven is er, maar de realisatie is absoluut geen zekerheid. De invoering van ‘passend onderwijs’ heeft geleid tot grote werkdruk bij het onderwijzend personeel. Het bieden van goede kansen voor elk kind en het zorgdragen voor een veilige leeromgeving (ook met het oog op diversiteit en sociale ongelijkheid) vraagt veel aandacht, en is het in die zin niet wat rooskleurig voorgesteld dat onderwijs zo’n effect zal hebben op de innovativiteit van de gemeenschap? Ook in het achterhoofd houdend dat er sprake is van ontgroening ... Zou het niet eerder zijn dat een goed schoolklimaat, met opmerkzaamheid voor eenzaamheid, verstoorde huiselijke relaties, discriminatie, etc. bijdragen aan het welzijn van het kind, en in die zin bijdraagt aan een duurzame samenleving?

Samen met andere activiteiten en voorzieningen per kern

Citaat: "Scholen werken actief samen met partners in de eigen lokale situatie."

Citaat: "Het primair onderwijs beschouwt deze omgevingsrelaties als een pedagogische verantwoordelijkheid. Onderwijs en haar kindpartners coördineren programma's, activiteiten en personele inzet met de directe omgeving en verenigingen."

De uitwerking van deze stelling(en) wordt vervolgens erg positief ingekleurd alsof de huidige situatie van dien aard is dat er niet veel meer te wensen overblijft, zeker als de lokale samenwerking *"manageriek wordt geprofessionaliseerd"*. Als ASD denken we dat het zinvol zou zijn om hier concreter zichtbaar te maken wat de stand van zaken in de verschillende kernen is en hoever men op weg is naar de door alle betrokkenen gewenste situatie.

Orderingsprincipes

Pluriform, specifiek en maatschappelijk verbonden

Deze paragraaf blinkt uit in modieuze kretologie die, lijkt het wel, enkel bestemd is voor een zekere externe legitimiteit. Waarbij conclusies getrokken worden op basis van aannames die meer vragen oproepen dan antwoorden geven. Herbezinning op redactie en inhoud zou hier op zijn plaats zijn.

Toekomstvast en duurzaam met een scope 30 jaar

Citaat: "Gemeente en maatschappelijke partners in onderwijs, welzijn en zorg maken op lokaal niveau huisvestingskeuzes in goede balans tussen maatschappelijke verwachtingen en toekomstvast betaalbaarheid."

Maatschappelijke verwachtingen worden in hoge mate bepaald door de 'consument', de ouder dus aan wie jammergenoeg in dit rapport, naar het schijnt, voorbij is gegaan.

Citaat: "Overheid en onderwijs- en kindpartners hebben een open houding en geven elkaar zo inzicht in de Total Cost of Ownership van een gebouw."

Voor de ASD een zinsnede van gebakken lucht. De veronderstelling dat een open houding elkaar inzicht geeft in, zoals het nogal trendy wordt geformuleerd, de 'Total Cost of Ownership, is zacht uitgedrukt een nogal grove aanname.

Huisvestingsmaatregelen

De huisvestingsmaatregelen gebaseerd op de functionele- en gebouwelijke scan zijn goed in beeld gebracht en de aansluitende adviezen zijn adequaat en realistisch.

Uitvoeringsplan

Het uitvoeringsplan met de verschillende tijdpaden en aansluitende kostenramingen biedt een overzichtelijk beeld van hetgeen de komende jaren op het gebied van huisvesting aan de orde is.

Implementatie

Citaat: "De strategische thema's zoals beschreven in hoofdstuk 4 gelden echter niet alleen voor de bouwopgaven in het IHP. De geformuleerde ambities ten aanzien van samenwerking gaan inhoudelijk veel verder en vragen de **komende jaren ontwikkeling van specifiek beleid**. Dat vraagt van gemeente, onderwijsbesturen, partners in opvang en zorg **en betrokken ouders** om het gesprek aan te blijven gaan op welke wijze de gezamenlijke inhoudelijke doelstellingen voor alle kinderen in

de gemeente resultaat op kunnen leveren. De **gemeente** zal daar vanuit haar **regisserende rol** met partijen bindende afspraken over maken. Intussen kunnen de maatschappelijke partners ook zelfstandig op het niveau van de kern de samenwerking actief verbeteren.”

Hier raken we de kern van de zaak als het gaat om de hefboom die wel eens doorslaggevend zou kunnen zijn met betrekking tot de realisatie van de beschreven ambities. Wat de ASD betreft is een verdere concretisering van die ambities wezenlijk om inhoudelijk verder tot de kern door te dringen. En daarin is de regisserende, verbindende rol van de gemeente van cruciaal belang. De wijze waarop men politiek bereid is deze rol in te vullen bepaalt uiteindelijk het al of niet slagen van onze gezamenlijke missie.

Namens de Adviesraad Sociaal Domein Gulpen-Wittem.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Wiel Botterweck', with a long horizontal stroke extending to the left.

Wiel Botterweck, voorzitter.